

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cena: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četri-
letno Din 9.—, inozemstvo
Din 64.—

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška c. 5
Telefon interurban 115

Cena inseratom: cela
stran Din 2000.—, pol strani
Din 1000.—, četrti strani
Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—,
1/16 str. Din 125.—. Mali oglasi
vsaka beseda Din 120.—

Znamenita izjava Nj. Vel. kralja Aleksandra.

Zakaj je bila izvršena sprememba v državni upravi? Kakšno nalogo ima sedanja vlada?

Kralj je sprejel v avdijenci znanega francoskega novinarja g. Jules Sauerweina, kateremu je dal važne izjave o izpremehi režima ter o ciljih svojih ukrepov. Gospod Sauerwein opisuje svojo avdijenco tako-le

»Ko so se pred menoj odprla težka hrastova vrata, je sedel kralj v ozadju svoje velike delovne sobane za svojo pisalno mizo. Nikoli ne bom pozabil enurnega razgovora, v katerem mi je kralj obrazložil ogromno nalogo, ki si jo je zastavil. Niti za trenutek ni poskušal, da olepša ali da prikrije dogodke v teh velikih časih, v katerih je moral prevzeti glavno vlogo. Z globoko resnostjo me je opozoril s kratkimi potezami na vse ono, kar se je pripetilo; govoril je z glasom voditelja, ki je trdno sklenil, da krene po določeni poti in ki dobro ve, da sedaj ne more več odstopiti od svojih načrtov, predno ne bode dosežen cilj.

Kakšni so vzroki, kakšen je značaj, kakšna je končna svrha onega, kar se imenuje diktatura, ki je bila uvedena v noči od 5. na 6. januarja? O teh dogodkih nisem nameraval vzeti intervjuva (razgovora) od kralja. Toda nekatere njegove izjave so tako pomembne, da ne morem premagati želje, da jih reproduciram.

»To kar se v resnici lahko imenuje diktatura, oziroma še prej tiranija, se je pripetilo pred meseci. Ali ni neustavno v pravem pomenu, če se 85 poslancev brani prihajati v narodno skupščino? Res je, da je treba upoštevati upravičeno razburjenje, ki ga je povzročil strašni atentat. Ako ima poglavar države in vlade dolžnost, ali jih nima tudi zakonodavec? Iz nagibov, ki niso v nobeni zvezi z dobrobitjo države, je neka stranka izstopila iz vlade. Poskušal sem z vsemi sredstvi, da rešim krizo. Hrvati so prišli in me obiskali. Njihove zahteve sem vzel na znanje, tako kakor so mi jih predložili. Nato sem pozval tudi ostale stranke. Vprašal sem jih, ali pristajajo na pogajanja na podlagi hrvatskih predlogov, z drugimi besedami, ali razmišljajo o reviziji ustave, za katero so potrebne tri petine glasov v parlamentu. Odgovorili so mi: Nikoli! Po parlamentarnih pravilih ni več obstajala možnost sestave vlade. Ker strojni več deloval, sem se moral sam odlo-

čiti in prevzeti nase odgovornost, da rešim svojo državo iz nemogočega položaja, ki je mejil že na anarhijo. Nisem dolgo okleval!«

Pri teh besedah se je kralj za hip ustavil, kakor da bi pred njegovimi očmi prošle druga za drugo skrbi prejšnjih let in velike nade v prihodnost.

»Diktatura«, je ponavljal opetovano, »je beseda, ki jo je lahko izgovoriti, toda potrebno je, da se pravično razume. Sodim, da ni diktature, ki bi bila manj opravičena, kakor je bila diktatura nekkih strankarskih poglavarjev, ki so ne da bi se držali določenih strankarskih programov, suvereno odločali o tem, kdo od njihovih prijateljev bo izvoljen v posameznih okrožjih. In ako taisti strankarski poglavar imenuje na tučate svojih strankarjev za uradnike, ki se ne morejo izkazati z nobeno drugo sposobnostjo, kakor z ono, da delujejo za politika, ki jim od svoje strani omogoča življenje na račun države, kaj to ni diktatura?

Kar hočemo izvesti, je docela enostavno. Daleč od mene je misel, da vodim državo z avtoritativnim režimom brez kontrole. Moji načrti gredo za tem, da dam državi kasneje pravi parlamentarizem in resnično demokracijo na podlagi pravičnega volilnega reda. Moja želja je, da postane država svobodnejša nego je bila, in da naš narod izraža svojo voljo z mnogo večjo neodvisnostjo kakor v preteklosti. V to svrhu je potrebno, da preživimo dobo težkega

dela. Pripraviti moramo liberalni in decentralistični sistem, ki pa naj obenem predstavlja duhovno in teritorialno edinstvo Jugoslavije. Naša naloga je, da očistimo in reorganiziramo upravo, ki razpolaga z velikim številom odličnih uradnikov, ki pa so se izbirali, plačevali in postavljali na osnovah, ki zahtevajo nujne reforme.

Ne morem vam odgovoriti, koliko časa bom potreboval, vendar sodim, da to ne bo dolgo. Brezštevilni izrazi lojalnosti (zvestobe, vdanosti), ki jih prejmem od vseh strani, so mi dokaz, da lahko računam na podporo vseh pravih produktivnih sil v naši državi. Ministrstvo, ki sem ga sestavil, obstoja iz uglednih in poštenih oseb. Na čelu mu stoji general, ker sem moral svojo avtoriteto prenesti na osebo, ki se nahaja strogo nad političnimi strankami. V naši državi pa se vojska hvalabogu niti najmanj ne bavi s politikom. Tega ji nisem dovolil, kakor sem tudi prepredil politikom, da se mešajo v vojaške zadeve. Naša vojska je docela zdrava, lojalna in zvesta svojemu vladarju. Razven tega vidite v tem kabinetu odlične predstavnike visoke uprave, bank, vseučilišč, kakor tudi odlične in poštene politike. Hrvati imajo pet ministrov. To vam dokazuje, da ta del naroda ni kakor ni zapostavljen.

Na ta način nameravam s pomočjo vseh onih, ki hočejo v naši državi delati, pripraviti povratek k zdravi politiki in k polnemu napredku. Da lahko izvršim to delo nujne rešitve, sem moral izpostaviti svojo osebo, ne išoč nikogar, ki bi me kril, niti izhoda, ki bi zmanjševal mojo odgovornost. Osebo nosim odgovornost tako za primer uspeha, kakor za primer neuspeha. Toda o neuspehu ne more biti govora, kadar je za menoj ves narod.«

Slovinci v Italiji brez šol, društev in časnikov.

Usoda Slovencev v Italiji v narodnem oziru je tako žalostna, da se popisati ne da. Teško ji je najti primera v zgodovini. Slovenska in hrvatska narodnost je v javnosti brez prava, v vseh panogah javnega življenja se zatira. Vse obljube, dane našim bratom, ko so Italijani vzeli v oblast jugoslovansko zemljo, in obnovljene ob raznih prilikah, so ostale neizpolnjene. Mesto obljubljene pravice in svobode je prišlo nad nje nasilje in zatiranje.

Trpljenje naših bratov se je stopnjevalo od leta do leta. Fašizem se je kmalu po svoji ustanovitvi vrget z vso silo

na zatiranje slovenske in hrvatske narodnosti. Narodni domovi so zgoreli, voditelji ljudstva so bili preganjani in veliko število teh voditeljev, osobito še duhovniki, so morali zapustiti kraje, kjer so delovali za svoje ljudstvo, ter bežati v druge države. Ko je fašizem l. 1922 prišel na vlado, je za svoje zatiralno delo napravil dobro premišljen načrt ter ga postavil na takozvano zakonito podlago.

Najprej se je lotil šol. Bilo je po slovenski in hrvatski zemlji v Italiji lepo število slovanskih šol, ki so fašistom motile mirno spanje. Prosvetni mini-

ster Gentile je vse te šole tako »preuredil«, da so postale popolnoma italijanske. V teh šolah se ne čuje niti ena slovanska besedica. Tudi veronauk se ne sme podučevati slovansko, temveč samo italijansko. Vse javne šole med Slovenci in Hrvati v Italiji so popolnoma italijanske, zasebne slovanske šole pa so strogo zabranjene.

Za šolami so prišla na vrsto izobraževalna društva, ki vzgajajo mladino, ko izstopi iz šole. Slovenci v Italiji, oobito na Goriškem, so imeli veliko število izobraževalnih društev in raznih mladinskih zvez, ki so prav plodonosno delovale. V treh jesenskih mesecih leta 1927 so bila vsa ta društva razpuščena. Za izobraževalnimi organizacijami so prišle na vrsto gospodarske organizacije, zlasti zadruga, kojih so se polotili fašisti. Narodno izobraževanje mladine je onemogočeno. Slovenske učitelje, ki se niso hoteli udati fašizmu, so premestili v stare italijanske pokrajine. Kršćanski nauk, edini predmet, ki se je še podučeval v maternem jeziku, se je moral umakniti v cerkve, kjer pa fašizem preganja i duhovnike i mladino.

Največji trn v peti pa je bil fašistom naš tisk. Na Primorskem je bilo l. 1927 še lepo število naših listov: dnevnik »Edinost«, tedniki: »Novice«, »Mali List«, »Istarska Riječ«, »Pučki Prijatelj« v Trstu, »Goriška Straža« (dvakrat

na teden) v Gorici; poleg teh političnih listov pa še nepolitični: »Ženski Svet«, »Naš Glas« in »Vez« v Trstu, »Gospodarski Vestnik«, »Naš čolnič«, »Zbornik svećenikov sv. Pavla«, »Jaselce« in »Staničev Vestnik« v Gorici. Na podlagi tiskovnega zakona, ki daje prefektu oblast, da po dvakratni posvaritvi odstavi odgovornega urednika, so bile že leta 1927 ustavljene »Novice«. Njim je sledil tržaški dnevnik »Edinost«, lansko leto pa »Goriška Straža«, nakar se je zdelo, da bodo počasi drug za drugim prihajali na vrsto vsi ostali listi.

Toda fašističnim mogotcem je bil ta postopek prepočasen in še tembolj, ker so naši listi pisali tako previdno, da niti navideznega zakonitega vzroka za obustavitev ni bilo mogoče najti. Pa so našli nekaj drugega: odgovorni uredniki morajo biti vpisani v poseben seznam pri fašističnem novinarskem združenju, to združenje pa je njihov vpis namenoma zaylačevalo preko letošnjega novega leta, ko je ta določba stopila v veljavo. In ker odgovorni uredniki naših listov niso vpisani v oni seznam, njihovi listi ne smejo več izhajati.

Tako je fašizem z enim mahom zadušil vse naše liste. Danes ne izhaja več v Italiji niti eden jugoslovanski list, ne političen in ne nepolitičen, danes je uničen zadnji znak narodnega življenja našega naroda pod Italijo.

dišče, ki bo sodilo bivše ministre in višje uradnike, ki so krivi težkega gospodarskega stanja v državi. Imenovana bo tudi posebna komisija, ki bo preiskala, na kakšen način so nekateri bivši ministri prišli do svojega ogromnega bogastva.

Na Francoskem bodo zopet pripuščeni verski redovi. Že nekaj časa sem veje po francoskem parlamentu katoliški Cerkvi prijaznejši duh. Na pritisk zunanjega ministra Brianda bodo na Francoskem zopet pripuščeni verski redovi. Kljub ločitve francoske države od Cerkve si bo vlada skušala ohraniti vpliv na imenovanje škofov.

Upor v Afriki — revolucija v Srednji Ameriki. V francoskem Kongu je izbruhnila velika vstaja. Domačini so se uprli francoskim oblastim, ker so te brezobzirno nabirale vojaštvo iz vrst prebivalstva. Iz Newyorka poročajo, da je izbruhnila v Guatemali revolucija, katero vodi general Ibico.

Razburkane razmere v Afganistanu. O ubežnem kralju Afganistana poročamo obširno na drugem mestu. Kako je pobegnil kralj Amanulah in kake so razmere po njegovem odstopu, nam pove sledeče poročilo: Angleško vojaško letalo je prepeljalo tako hitro odstavljene afganskega kralja Inaja Ulah in njegovo rodbino v Pešavar v severozapadni Indiji. Kralj se hoče odotod podati v Kandahar k bratu Aman Ulahu. Letalo je z odstavljenim kraljem odletelo po dogovoru z voditeljem vstavev Bako. Le-ta je nastopil pod imenom: emir Habib Ulah kan. On je sedaj tretji vladar tekom štirih dni in razpolaga za enkrat z vojsko 15.000 dobro oboroženih in opremljenih vojakov. V pokrajini Kabula ga povečini navdušeno pozdravljajo. Tudi iz ozemlja Šivarjev, ki so začeli upor proti Aman Ulahu, in tudi od drugih plemenov na vzhodu države potujejo v Kabul deputacije, da pozdravijo novega kralja. Iz Kandahara se po roča, da je Aman Ulah, ki je dospel tja v torek, zopet dal sneti z grada kraljevske zastavo. Iz dosedanjih poročil je razvidno, da je hotel Aman Ulah zapustiti Kabul najprej v letalu. Vendar pa so takrat vstahi že zasedli letališče, nakar je moral bežati v avtomobilu. To pa je bilo združeno z velikimi nevarnostmi, ker je moral potovati skozi več sovražnih položajev. V Kandaharju je Aman Ulah izjavil, da bo pozneje nadaljeval svojo vojno proti vstajem. V Indiji imajo vtis, da je Afganistan zdaj razcepljen v več taborov in da Aman Ulah obvladuje Kandahar in sosedne obmejne pokrajine, dočim obvladujeta Baka in Saquao pokrajino okoli Kabula. Novi vladar se izdaja v Kabulu za voditelja pravovernih mohamedancev, ki vodi sveto vojno proti zapadni kulturi. Zato se je dal izklicati samo le za emirja, da bi si s tem zagotovil slično stališče, kakor Kemal paša v Turčiji in Riza kan v Perziji.

Pregnani afganistanski kralj Aman Ulah se je izklicel za kralja Kandaharja s pomočjo mogočnega plemena Duranijev. Afganistan je sedaj razdeljen na tri oblasti. Spomladi, ko se bo stajl sneg, se bodo začeli po celem Afganistanu hudi boji.

V NAŠI DRŽAVI.

Razpust hrvaških strank. V nedeljo, dne 20. januarja, je obvestila zagrebška policija zastopnike: hrvaške seljačke stranke, hrvatske federalistične stranke, hrvaške stranke prava in hrvatske pučke stranke, da so te stranke po zakonu o zaščiti države razpuščene in je njihovo delovanje ukinjeno. Policija je tudi zapečatila prostore hrvatske seljačke in hrvatske pučke stranke, medtem ko je pustila lokale ostalih strank pri miru, ker izhajajo v njih časopisi strank in tješe niso prepovedani. V prostorih hrvatske stranke prava je našla policija nekaj denarja, katerega je prevzela in bo spravljen na sodniji. Nepremično premoženje strank bodo opravljali posebni oskrbniki.

Jugoslovanska muslimanska stranka — razpuščena. Bosansko-hercegovska muslimanska stranka je tudi razpuščena. Voditelj te stranke je znani že večkratni minister dr. Mehmed Spaho.

Za podaljšanje prijateljske pogodbe med Jugoslavijo in Italijo. Naš kralj se trudi, da se doseže podaljšanje prijateljske pogodbe z Italijo iz leta 1921. Kralj je odločen storiti vse, da ta pogodba ne ugasne.

Ustanovitev zavoda za pospeševanje naše zunanje trgovine. V trgovinskem ministrstvu se bo pričelo v najkrajšem času s pripravami za ustanovitev zavoda za pospeševanje zunanje trgovine po zgledu zavodov, ki obstojajo v drugih državah. Splošna naloga tega oddelka bi bila, da bi ukrepal vse potrebno za pospeševanje našega izvoza in naše tr-

govine. Tozadevni načrt je v glavnem dokončan. Po tem zakonskem načrtu bi imel ta oddelk iskati nova tržišča in zbirati podatke itd. Razen tega bi vršil važne posle v organiziranju najširše po ročevalske službe tako za domače kakor za tuje interese. Posebno pozornost bi posvečal temu, da bi bili organi tega oddelka strokovnjaki s prakso. Zavodu bi se pridral še posvetovalni odbor z zastopniki gospodarskih ministrstev in gospodarskih organizacij.

Premestitev sej ministrskega sveta. Predsedništvo vlade se je iz dosedanjih prostorov preselilo v notranje ministrstvo, kamor se je preselilo tudi nekaj uradnikov iz predsedništva. V predsedniških prostorih ostane minister brez portfelja Nikola Uzunovič. Seje ministrskega sveta se bodo vršile na Topčideru v »Domu kraljeve garde«. Od torka dalje bo predsednik vlade delal samo v kabinetu notranjega ministrstva, kjer bo tudi kabinet predsedništva.

V DRUGIH DRŽAVAH.

Novo albansko vlado je sestavil dosedajni ministrski predsednik Cotti. V vladi so ostali vsi dosedajni ministri, izvzemši zunanjega ministra Vrionija. Na njegovo mesto je bil imenovan dosedajni albanski poslanik v Beogradu, Fici, ki je zelo naklonjen naši državi. Novejša poročila pravijo, da je bilo Ficijevo imenovanje preklicano na pritisk velesile (gotovo Italije) in to radi tega, ker je bilo pričakovati, da bi znal biti novi zunanji minister naklonjen naši državi.

Rumunija. Dne 15. januarja je začelo rumunsko zimsko zasedanje parlamenta. Nova vlada je odločena, da bo pozvala na odgovornost posamezne člane bivših vlad. Imenovano bo posebno so-